

ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Μάθημα Θεωρητικής Κατεύθυνσης

I. ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Με τη διδασκαλία της λατινικής γλώσσας επιδιώκεται:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τη λατινική γλώσσα και να μελετήσουν τα βασικά της στοιχεία, χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, τόσο στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματική και σύνταξη), όσο και στο επίπεδο του λεξιλογίου και της κατανόησης κειμένου.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σχέση της λατινικής με την αρχαία ελληνική γλώσσα, ώστε να μπορούν να διακρίνουν τις αντιστοιχίες αλλά και τις διαφορές τους.
- Να εξοικειωθούν με κείμενα της λατινικής γλώσσας και Γραμματείας και να ασκηθούν στην κατανόησή τους, με τη βοήθεια πάντοτε ενός κατάλληλου γλωσσικού υπομηματισμού.

II. ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το μάθημα των Λατινικών διδάσκεται στη Β΄ και Γ΄ τάξη των Ημερήσιων Λυκείων και στη Γ΄ και Δ΄ των Εσπερινών ως εξής:

ΤΑΞΗ	ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΛΥΚΕΙΑ		ΕΣΠΕΡΙΝΑ ΛΥΚΕΙΑ	
	ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔ.	ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔ.
Β΄	Σεπτ. - Μάιος	2		
Γ΄	Σεπτ. - 20 Ιαν.	2	Σεπτ. - Μάιος	2
	21 Ιαν. - Μάιος	3		
Δ΄			Σεπτ. - 20 Ιαν	2
			21 Ιαν. - Μάιος	3

III. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

ΤΑΞΗ Β΄

1. Περιεχόμενο -ενδεικτικός προγραμματισμός

- Το διδακτικό βιβλίο «Λατινικά Β΄Λυκείου των Μ. Πασχάλη - Γ. Σαββαντίδη περιλαμβάνει:
  - α. Εισαγωγή στη Λατινική γλώσσα και λογοτεχνία και
  - β. Είκοσι (20) ενότητες-μαθήματα, στα οποία διδάσκονται ένα βασικό λεξιλόγιο και τα στοιχειώδη γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα της λατινικής.
- 1. Από την **εισαγωγή** θα διδαχθούν **αναλυτικά** σε μία (1) διδακτική ώρα:
  - α) Από το κεφ. ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ οι ενότητες: Η λατινική γλώσσα, Η γένεση της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, Εποχές της

ρωμαϊκής λογοτεχνίας, Γενικά χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής λογοτεχνίας (σελ. 9-12) και β) από το κεφ. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ η ενότητα: Κλασική εποχή, α. Οι χρόνοι του Κικέρωνα, β. Αυγούστιοι χρόνοι (σ. 14-21).

Τα υπόλοιπα κεφ. θα διδαχθούν **συνοπτικά**.

2. Θα διδαχθούν τα **κείμενα** όλων των ενοτήτων (**1έως και 20**) του βιβλίου με τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα που περιέχονται σ' αυτές. Κάθε διδακτική ενότητα θα διδάσκεται σε **2** διδακτικές ώρες.
- Το ίδιο πρόγραμμα εφαρμόζεται και για την **Γ' τάξη των Εσπερινών Λυκείων**.

2. Τρόπος διδασκαλίας

- Σύμφωνα με τις οδηγίες που περιέχονται στο βιβλίο του καθηγητή για τη διδασκαλία του διδακτικού βιβλίου ισχύουν τα ακόλουθα:

A. Εισαγωγικά

Παρουσίαση του βιβλίου από τον καθηγητή στους μαθητές: ανάγνωση του προλόγου· εξήγηση των συμβόλων και συντομογραφιών (με αντιπροσωπευτικά παραδείγματα από τα πρώτα μαθήματα)· παρουσίαση των τμημάτων του βιβλίου (μαθήματα, επίμετρο, λεξιλόγιο, ευρετήρια και επαναληπτικές ασκήσεις).

B. Διδασκαλία κατά μάθημα.

1. Εισαγωγή

Περιληπτική εξέταση της εισαγωγής του κάθε κειμένου.

2. Κείμενο

Ο καθηγητής διαβάζει το κείμενο αργά και καθαρά. Στα πρώτα μαθήματα η ανάγνωση γίνεται δύο φορές και αργότερα περιορίζεται σε μία. Στη συνέχεια ζητάει από δύο μαθητές να ξαναδιαβάσουν το κείμενο. Διορθώνει τα λάθη στην ανάγνωση, επιμένοντας ιδιαίτερα στον ορθό τονισμό των λέξεων και στην ορθή προφορά των φθόγγων, ιδιαίτερα των άφωνων «μέσων» συμφώνων (b, d, g)· για παράδειγμα, δεν πρέπει να συγχέεται στην προφορά το d με τα nt και nd. Οι μαθητές διδάσκονται από το πρώτο μάθημα να αναγνωρίζουν και να τονίζουν τη μακρόχρονη παραλήγουσα· ο συνολικός χρόνος για την ανάγνωση του κειμένου υπολογίζεται στα 7 περίπου λεπτά.

3. Λεξιλόγιο - Ετυμολογικά - Μετάφραση

Στη φάση αυτή ο καθηγητής διαβάζει το μάθημα κομματιαστά κατά νοηματικές ενότητες (περιόδους), που τις διασπάει σε υποενότητες (προτάσεις). Τοποθετεί τις λέξεις στη σειρά: υποκείμενο (με τους προσδιορισμούς του) - ρήμα (με τα συμπληρώματα και τους προσδιορισμούς του). Εξηγεί τις λέξεις χρησιμοποιώντας το λεξιλόγιο (ή, όπου κρίνει

σκόπιμο, και το λεξικό· βλ. τα βοηθήματα).

Όταν η ετυμολογική συγγένεια μιας λέξης του κειμένου με τη νεοελληνική είναι προφανής (π.χ. *scorulus* - σκόπελος), ο καθηγητής την επισημαίνει αμέσως. Επίσης υπενθυμίζει τις συγγενικές λατινικές λέξεις που είναι ήδη γνωστές στους μαθητές από προηγούμενα μαθήματα και που σημειώνονται στα «Ετυμολογικά» (εφόσον το επιτρέπει ο χρόνος και το επίπεδο των μαθητών, ο καθηγητής ζητάει να του αναφέρουν οι ίδιοι οι μαθητές τις συγγενικές λατινικές λέξεις, που έχουν ήδη συναντήσει).

Στην περίπτωση που η ετυμολογική συγγένεια μιας λέξης του κειμένου με τη νεοελληνική δεν είναι προφανής, ο καθηγητής συζητά τα «Ετυμολογικά» μετά την ολοκλήρωση της μετάφρασης. Στη συζήτηση αυτή είναι δυνατό ο ίδιος ή οι μαθητές να επισημάνουν και συγγενείς λέξεις της αγγλικής ή της γαλλικής και γερμανικής που τυχόν γνωρίζουμε. Ο χρόνος που θα αφιερωθεί στα «Ετυμολογικά» υπολογίζεται στα 5 περίπου λεπτά.

Ένα πρακτικό πρόβλημα, που απασχολεί το φιλόλογο την ώρα που μεταφράζει, είναι η αντιμετώπιση των νέων συντακτικών φαινομένων του μαθήματος. Είναι προτιμότερο να περιορίζεται στη φάση αυτή σε διευκρινίσεις που είναι απολύτως απαραίτητες για την απόδοση του κειμένου στη νεοελληνική, αφήνοντας τη θεωρητική εξέταση των φαινομένων για το τμήμα των παρατηρήσεων.

Η μετάφραση γίνεται σε πρώτη φάση τμηματικά σε συνεργασία με τους μαθητές (εκτός από τα πιο δύσκολα σημεία). Δεν πρέπει να αφήνονται σημεία σκοτεινά και αδιευκρίνιστα, γιατί τότε οι μαθητές αποθαρρύνονται και αναζητούν εξωσχολική βοήθεια για να λύσουν τις απορίες τους.

Όταν ολοκληρωθεί η πρώτη φάση της μετάφρασης, ο καθηγητής μεταφράζει ολόκληρο το κείμενο. (Επισημαίνουμε ότι η μετάφραση που υπάρχει στο Βιβλίο του καθηγητή είναι ενδεικτική φυσικά και όχι δεσμευτική για τον φιλόλογο). Έπειτα ζητάει από έναν ή περισσότερους μαθητές να την επαναλάβουν. Ο χρόνος που πρέπει να αφιερώνεται στη μετάφραση υπολογίζεται σε 20'-25'.

4. Παρατηρήσεις

Στην παρουσίαση των «Παρατηρήσεων» πρέπει να αποφεύγεται η απλή ανάγνωση των στοιχείων που υπάρχουν στο βιβλίο. Είναι προτιμότερο να αναπτύσσει ο καθηγητής προφορικά το συγκεκριμένο γραμματικό και συντακτικό υλικό του κάθε μαθήματος, χρησιμοποιώντας όσο γίνεται πιο πολύ τον πίνακα.

Από το πρώτο κιόλας μάθημα ο μαθητής πρέπει να συνηθίσει να εξετάζει τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα της λατινικής παράλληλα με εκείνα της αρχαίας ελληνικής. Για το σκοπό αυτό ο καθηγητής πρέπει να φροντίζει να υπογραμμίζει την αντιστοιχία των αρχαιοελληνικών τύπων και συντάξεων που σημειώνουμε στο μάθημα. Όπου νομίζει, μπορεί να εμπλουτίσει τις παρατηρήσεις του βιβλίου με πρόσθετο συ-

γκριτικό υλικό (περισσότερα παραδείγματα από την αρχαία ελληνική, μετάφραση φράσεων ή προτάσεων από τη μια γλώσσα στην άλλη κ.ά.).

Στόχος των «Παρατηρήσεων» δεν είναι να ενθαρρύνουν την από μέρους του μαθητή στείρα απομνημόνευση τύπων και κανόνων. Σε κάθε μάθημα γίνεται προσπάθεια να αναλύονται π.χ. οι γραμματικοί τύποι στα συστατικά τους μέρη και να ερμηνεύονται τα συνθετότερα συντακτικά φαινόμενα. Στην παρουσίαση των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων του μαθήματος, ο καθηγητής θα πρέπει να είναι σταθερά προσανατολισμένος προς αυτή την κατεύθυνση, έτσι που οι μαθητές να κατανοούν το πώς και το γιατί του κάθε φαινομένου.

5. Ασκήσεις

Οι «Ασκήσεις» έχουν σκοπό να εμπεδώσουν τη διδασκαλία της γραμματικής και της σύνταξης. Άλλες από τις «Ασκήσεις» πρέπει να γίνονται μέσα στην τάξη και άλλες ορίζονται ως δουλειά για το σπίτι. Το μάθημα επομένως ολοκληρώνεται την επόμενη φορά με την εξέταση και τη διόρθωση των «Ασκήσεων». Ο συνολικός χρόνος για τις ασκήσεις υπολογίζεται σε 10'.

Οι «Επαναληπτικές Ασκήσεις» μπορούν να αποτελέσουν υλικό για τον έλεγχο της αφομοίωσης των διδαγμένων (με μορφή δοκιμασιών - τεστ), πάντα βέβαια ύστερα από προειδοποίηση των μαθητών για επανάληψη της συγκεκριμένης ενότητας μαθημάτων.

6. Επιμύθιο

Το «Επιμύθιο» στο τέλος του μαθήματος σκοπό έχει να κλείσει ευχάριστα το συγκεκριμένο μάθημα και δεν αποτελεί μέρος της εξεταστέας ύλης. Η μετάφραση που δίνουμε είναι πάντοτε ελεύθερη, για να αποδοθεί όχι τόσο το γράμμα όσο το πνεύμα του λατινικού κειμένου. Το «Επιμύθιο» συνδέεται με το μάθημα της ημέρας με την υπογράμμιση (=πλάγια στοιχεία) γραμματικών ή συντακτικών τύπων που εξετάστηκαν στις «Παρατηρήσεις».

Η παρουσίαση του «Επιμυθίου» γίνεται με ανάγνωση του λατινικού κειμένου από τον καθηγητή και της μετάφρασης από ένα μαθητή. Μπορεί να γίνει σύντομη συζήτηση πάνω στο περιεχόμενό του, αλλά ο συνολικός χρόνος που θα αφιερώνεται στο «Επιμύθιο» δεν πρέπει να ξεπερνάει τα 4'.

- Σημειώνουμε ότι, στις περιπτώσεις που ανάμεσα στο βιβλίο «Λατινικά Λυκείου» και τη Λατινική Γραμματική του α. Τζαρτζάνου υπάρχουν διαφορές ως προς την ονομασία ή ακόμη και την ερμηνεία γραμματικοσυντακτικών φαινομένων, οποιαδήποτε από τις δύο απαντήσεις δοθεί από τους μαθητές θα είναι εξεταστικά και βαθμολογικά ισοδύναμη.

ΤΑΞΗ Γ΄

1. Περιεχόμενο -ενδεικτικός προγραμματισμός

- Το διδακτικό βιβλίο «Λατινικά Γ΄ Λυκείου» των Μ. Πασχάλη- Γ. Σαββαντίδη περιλαμβάνει:

Τριάντα (30) ενότητες-μαθήματα, στα οποία διδάσκονται ένα βασικό λεξιλόγιο και τα στοιχειώδη γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα της λατινικής.

Θα διδαχθούν τα κείμενα των ενοτήτων: **21-50** και τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα που περιέχονται σ'αυτές.

Από τις ενότητες **22, 26, 33, 35, 39, 46** και **50** θα διδαχθούν μόνο τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα. Ωστόσο είναι δυνατόν φράσεις των κειμένων αυτών στις οποίες περιέχονται τα υπό διδασκαλία γραμματικά ή συντακτικά φαινόμενα να χρησιμοποιηθούν ως αφορμή για την κατανόηση της λειτουργίας τους μέσα στο λόγο.

Κάθε διδακτική ενότητα θα διδαχθεί σε **2** διδακτικές ώρες.

- Το ίδιο πρόγραμμα εφαρμόζεται και για την **Δ΄** τάξη των **Εσπερινών Λυκείων**.

2. Τρόπος διδασκαλίας

Ισχύουν όσα αναφέρονται για τη Β΄ Λυκείου.

IV. ΤΡΟΠΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η εξέταση του μαθήματος γίνεται ως εξής:

- I. Στους μαθητές της **Β΄** τάξης του Ημερήσιου Ενιαίου Λυκείου και **Γ΄** τάξης Εσπερινού δίνεται διδαγμένο κείμενο 10-15 στίχων και ζητείται από αυτούς:

α) να το μεταφράσουν στη Νέα Ελληνική γλώσσα.

β) να απαντήσουν σε πέντε παρατηρήσεις: δύο (2) γραμματικές, δύο (2) συντακτικές και μία (1) γραμματολογική, οι οποίες μπορεί να αναλύονται σε υποερωτήματα, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 15 του Π.Δ. 86/2001.

Η βαθμολογία κατανέμεται ως εξής:

1. Μετάφραση κειμένου 40 μονάδες
2. Γραμματικές ασκήσεις 12,5 μονάδες καθεμία ($12,5 \times 2 = 25$)
3. Συντακτικές ασκήσεις 12,5 μονάδες καθεμία ($12,5 \times 2 = 25$)
4. Γραμματολογική άσκηση 10 μονάδες ($10 \times 1 = 10$).

- II. Στους μαθητές της **Γ΄** τάξης του Ημερήσιου Ενιαίου Λυκείου και **Δ΄** τάξης Εσπερινού δίνεται διδαγμένο κείμενο 10-15 στίχων και ζητείται

από αυτούς:

α) να το μεταφράσουν στη Νέα Ελληνική γλώσσα.

β) να απαντήσουν σε τέσσερις παρατηρήσεις: δύο (2) γραμματικές και δύο (2) συντακτικές, οι οποίες μπορεί να αναλύονται σε υποερωτήματα, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 15 του Π.Δ. 86/2001.

Η βαθμολογία στη Γ' τάξη κατανέμεται ως εξής:

1. Μετάφραση κειμένου 40 μονάδες
2. Κάθε γραμματική ή συντακτική παρατήρηση 15 μονάδες (4X15=60).